

A DÖNTÉS FELELŐSSÉGE – A LEGALIZÁCIÓ ETIKAI VONATKOZÁSAI

TÉGLÁSY KRISTÓF

Mint életünk minden mozzanatának, a különféle döntéseknek is természetesen vannak etikai vonatkozásai. Legyen ez személyes döntés, egy társadalmi csoport magára nézve irányadónak elfogadott elhatározása, vagy éppen választott vezetők, mai szóval élve a „döntéshozók” egy közösség, település vagy ország életét befolyásoló, sokszor kötelező érvényű döntése.

Azonban ezek az etikai megközelítések sokszor szubjektív szemüvegen keresztül látszanak. Kivételt képeznek ez alól az úgynevezett naturális vagy természetes erkölcsi törvények. Mivel itt, Európában társadalmaink belső kohézióját kétségkívül a zsidó-keresztény kultúra alapozza meg, nyugodtan fordulhatunk a meghatározásnál a keresztény értelmezéshez. E szerint a természetes erkölcsi törvény (lex moralis naturalis) az erkölcsi életet szabályozó első és alapvető normák összessége. Az embert belülről készíti a jó megtételére és a rossz kerülésére. Feltételezi a cselekvő szabad akaratot. Vele szemben a jogi törvény csak külsőleg kényszerít és a cselekvő akarata ellenére is tud érvényesülni. De ezeket az alapvető normákat már a pogány világban is ismerték, az antik világban pedig pont erre hivatkozva védekeztek a szofisták az állam és a hatalom istenítése ellen. Arisztotelész is két igazságot különböztetett meg, az egyik természettől fogva igaz, a másik csak akkor, ha megfelel az emberek hozta törvényeknek. Mindebből világosan kitűnik, hogy a döntéseinknek igazodni kell a természetes erkölcsi törvényekhez, és ezen döntéseket a szabad akaratunkból következő felelősségnek kell áthatni (vö: szabadság vs szabadosság). E kis kitérő után vizsgáljuk meg a droglegalizáció

kapcsán felmerülő etikai vonatkozásokat, mégpedig két aspektusból: a döntéshozók és az egyén felelőssége felől.

A döntéshozók felelőssége

A korunkban Európában, az általános demokratikus rendszerekben a választott képviselők joga törvényeket hozni. A választott képviselők kötelessége elsősorban az őket megválasztó polgárok érdekeinek képviselete és védelme, de természetesen tágabb értelemben minden polgár jólétének elősegítése. Ezeket a célokat öntik konkrét jogszabály-tervezetekbe, melyeket a demokratikus többség elfogad és a regnáló kormány alkalmazza azokat. Maga a kormányzat is betervezhet törvényjavaslatokat, melyeknek hasznosságáról meg kell győznie a képviselők meghatározott többségét. Elsősorban ennek, azaz a kormányzatot biztosító többségnek a felelőssége, hogy a meghozott jogszabályok lehetőség szerint minden polgár, de legalábbis a lehető legtöbb polgár érdekét szolgálja és védje. Nem feledkezve meg a kisebbségek jogairól és védelméről, valamint a magukért ilyen-olyan okból kiállni nem tudó társadalmi csoportok védelméről (ilyenek lehetnek a gyerekek, de mivel a legtöbb országban elismerik, hogy az élet a fogantatással kezdődik, ilyennek kellene lennie a magzatok jogainak védelmének is). A német legalizációs törvénytervezet esetében tehát több kérdés is felmerülhet, például, hogy védi-e az egyes polgárok jogát az egészséges élethez, a legalizáció megadásával biztosítja-e a releváns és valós információkhoz jutás jogát minden állampolgárnak, beleértve a gyermekeket és a fiatalokat is. Köztes megjegyzésként meg kell állapítanunk, hogy bár a fent említett törvénytervezet tiltja a 18 év alattiak kannabisz fogyasztását, 18-21 év között pedig korlátozott mértékben engedélyezi, ennek betartatása és ellenőrzése életszerűtlen. Meg kell vizsgálni a felelősség kérdését abból a szempontból is, hogy a legalizációt tervező döntéshozók mennyiben védik a társadalom, mint közösség érdekeit. Hiszen nemcsak az adott ország egészségügyi rendszere sínylené meg a legalizációt, ahogy azt a már próbálkozó országok tapasztalataiból világosan lehet látni, de a gazdaság sem jár jól, hiszen a legalizáció egy ország, gazdaság, társadalom számára mindig drágább az összes vonatkozó költségével, mint a szigorítás vagy a teljes tiltás. Ez utóbbi állítást a Drogkutató

Intézet egy korábbi elemzésében igazolta, itt most csak egy rövid összeggést ismételnénk meg:

Egy 2001-es nemzetközi irányelv a szerhasználatból fakadó költségeket három fő csoportra bontja:

1. „Közegészségügyi kiadások (a drogfüggőség és az abból származó betegségek, balesetek kezelése)
2. Produktivitás kiesésből származó kiadások (a droghasználat miatt kiesett munkaórák és kereset, ide számítva a droghasználattal kapcsolatos bűncselekmények miatt kiesett jövedelmet is)
3. Egyéb hatások a társadalomra (a büntető-igazságszolgáltatás költségei, közlekedési balesetekből származó költségek stb.)”

Ezt a tipológiát további tételekre bontotta az amerikai Nemzeti Kábítószer-ellenőrzési Politikai Hivatal 2002-es publikációjában. Fontos megemlíteni, hogy a csoportosítás nem különbözteti meg a kábítószereket, hanem általánosságban véve kategorizálja a bármilyen típusú szerhasználatból adódó költségeket. Eszerint egészségügyi kiadásnak minősül a drogprevenciós programokkal járó költség, illetve a már kialakult függőség kezelésével járó anyagi terhek is. A drogfogyasztás további egészségügyi kiadásai közé sorolandók a következők:

- a. a kórházi és ambuláns ellátás,
- b. a droghasználatból származó betegségek kezelése,
- c. a bűncselekmények áldozatainak egészségügyi ellátása,
- d. és az egészségbiztosítás adminisztrációs költségei.

Természetesen a döntéshozók nem hagyhatják figyelmen kívül az egyéni szabadságjogokat, hogy a legalizáció, mint kötelező érvényű jogszabály levezethető-e az egyes állampolgárok egyéni jogából. Ez esetben a ma még illegális drogokkal élő szerhasználókat nem tekinthetjük legitim társadalmi csoportnak, etikai szempontból még kevésbé lehet őket egyfajta kisebbségként kezelni, hiszen ezzel a többi faji, nemzetiségi vagy vallási kisebbség szintjére emelnénk egy tiltott tevékenységet végző csoportot. Azonban pont a német törvénytervezet kapcsán tudunk erre etikai szempontból (is) értékelhető választ adni. Ugyanis az egyes

emberek személyes jogait az ún. szükségesség-arányosság teszt szerint lehet korlátozni. A szükségességi-arányossági teszt az elmúlt ötven évben Európában a legelterjedtebb módja volt az alapvető jogok korlátozásának. E vizsgálat alkalmazásával döntöttek el a bíróságok, alkotmánybíróságok, hogy az egyes esetekben egy alapjog tartalmának a korlátozása más alapvető jog vagy alkotmányos érték védelmében alkotmányosnak tekinthető-e vagy sem. A szükségességi-arányossági tesztet pedig éppen a német Szövetségi Alkotmánybíróság fejlesztette ki az 1950-es évek végére. A német alkotmánybíróság szerint az arányosság egy olyan elve a jognak, amely a szabadság és a biztonság közötti egyensúlyi helyzet megteremtésére képes. Összegzésképp elmondható tehát, hogy etikai szempontból, átérezve a döntéshozás jogával járó felelősséget, a legalizációra való törekvéseket vissza kellene természetesen utasítani, védve a társadalom, a gazdaság és főleg az érdekérvényesítési képességekkel korlátozottan rendelkező csoportok érdekeit, illetve a meglévő alkotmányos értékeket. Nem beszélve arról a szemponttól, hogy pontosan a legfőképpen védendő gyerekek és fiatalok jelentik egy társadalom jövőjét. Mint azt a fentiekben láthattuk, erre pedig a jogi lehetőségek is rendelkezésre állnak.

Az egyén felelőssége

Amikor az egyén szempontjából tekintjük a kérdést, azonnal előjön a jól ismert érv: ez az én testem, az én életem, azt csinálom vele, amit akarok. Azonban, ha megvizsgáljuk ezt a kijelentést kicsit tágabb nézőpontból, azonnal látszik, hogy nem állja meg a helyét az érvelés. Alapvető filozófiai és etikai kijelentés, hogy az ember társas lény. Már önmagában saját magunk meghatározásához is társ(ak) kellenek. Ugyanis filozófiai szempontból és a józan belátás szerint is az „én”-t csak akkor tudjuk meghatározni, ha van valaki, egy „te”, akihez viszonyítani tudjuk magunkat. Fizikai és belső valónkat egyaránt. Ha csak egyetlen ember élne egy világtól elzárt szigeten, akkor ő valószínűleg soha nem tudná megállapítani, hogy ő ember, és azt sem, hogy milyen ember (magas, alacsony, nő vagy férfi, szőke vagy barna, hirtelenharagú vagy nyugodt természetű, stb.). Az egyének közösséget alkotnak tehát, akkor is, ha ezt elfogadják, és akkor is, ha nem. Az egyén és a közösség, illetve a közösség tagjai tehát szükségszerűen valamilyen kapcsolatban állnak

egymással, függetlenül attól, hogy kisebb (pl. családi) vagy nagyobb (pl. lakóhelyi) az adott közösség. Az egyik értelmezés szerint a közösség az emberi együttélés és együttműködés történelmi formája. Az ilyen közösséghez való tartozás alapja a beleszületés, a véletlen és ritkán a szabad választás. Az értékszempontú értelmezés szerint a közösség az emberi együttműködés legmagasabbrendű formája és olyan társulás, melyet autonóm személyiségek szabadon hoznak létre. Az egyén az ilyen társuláshoz nem beleszületés vagy véletlen, hanem önálló döntés útján csatlakozik.

Amikor egy egyén bármilyen kábítószerrel használ, akkor jellemzően nem gondol bele, hogy ezzel a természetszerűleg meglévő közösségei életét is befolyásolja. Kiindulva a legtágabb közösségből, az adott ország társadalmától egészen a legszűkebb közösségéig, a családjáig, baráti közösségéig. A társadalom életét persze egymaga szerhasználata nem befolyásolja, de a droghasználók sokasága, mint az fentebb már tárgyaltuk, bizony hatással van az egészségügyi rendszerre, a szociális rendszerre és a gazdaság egészére is. Azonban az egyéni használat is nagyban érinti a szorosán vett kisközösségeit. Akár úgy, hogy a családi kapcsolatai szüleivel, feleségével/férjével, gyermekeivel széthullik. Akár úgy, hogy baráti, munkahelyi közösségei megszűnnek, akár úgy, hogy idővel kisebb bűncselekményekre szorul, hogy a szerhasználata finanszírozni tudja. Bajzáth Sándor, aki volt szerhasználó és ma már az egyik legjobb szakember, egy nyilatkozatában saját példáján mutatta be mindezt:

„Nem tiszteltem a testem. Bántottam. Szétszurkáltam, nem kíméltem, keményen bántam vele. Voltak idők, amikor késsel vagdostam magamat, ennek nyomait azóta is hordom. (...)

Megfertőződtem Hepatitisz-C vírussal, amit gyaníthatólag mások is elkaphattak tőlem, ha szúrtak utánam. Beszpídezve rendszeresen szétkapartam magam. Tönkretettem a vénáim, ennek azóta is iszom a levét minden vérvételkor. A herointól kihullottak a fogaim, kivehető fogsorral élek azóta. (...)

Anyám gyakran kiborult, sírt, sokszor veszekedtek miattam. Állandóan ígérettem, közben alig vártam, hogy eltűnjenek otthonról azért, hogy azonnal anyagozhassak. Ellopkodtam anyám altatóit, pénzeket loptam a pénztárcájából. Kölcsön kéregettem másoktól. A szüleim fizették az orvosi, ügyvédi és perköltségeimet és a büntetéseimet. A fogaimat is ők csináltatták meg. (...)

Sokszor indítottak eljárást ellenem, volt próbára bocsátásom, többször kaptam felfüggesztett börtönbüntetést. Ezekben az esetekben mindig a szüleim által fizetett jónevű ügyvédek védtek sok pénzért. Nem fizettem se adót, se társadalombiztosítást, hamis bérlettel utaztam a városban. A használat során elvesztettem a barátaimat, az emberi kapcsolataim csakis az önös érdekek, azaz a drogozás mentén szerveződtek.”

Ezekből a sorokból világosan látszik, hogy amit magával tett, az nem csak magának ártott, hanem a családjának, a barátainak és ismeretleneknek is, akiket „lehúzott”, vagy akik ellen kisebb bűncselekményeket követett el. Ehhez hozzá tehetjük még, hogy írásunk elején már szempontként behozott keresztény etika világosan kimondja, hogy mivel az ember Isten képmására teremtett, kötelessége figyelni, gondozni a testét is, nem csak a lelkét. De ahhoz nem kell hívőnek lenni, hogy belássuk, az ember legalapvetőbb érdeke és emberi természetének veleszületett alapja, hogy tisztelje a saját testét. Valamint az is ehhez az alaptermészethez sorolható, hogy felvállalja a legalapvetőbb közösségi felelősséget, hogy nem árt azoknak a közösségeknek, melyeknek ő maga is alkotó része.

Végezetül ismét Bajzáth szavaival szeretnénk mindenkit, egyént és döntéshozót arra biztatni, hogy gondolja át saját felelősségét, és aszerint döntsön. Ha csak egy embert is ilyen helyzetbe hoznak, és tudjuk, hogy a rendszeres marihuána használók 15%-a függő lesz, vajon megéri? A legalizáció nem megoldás.

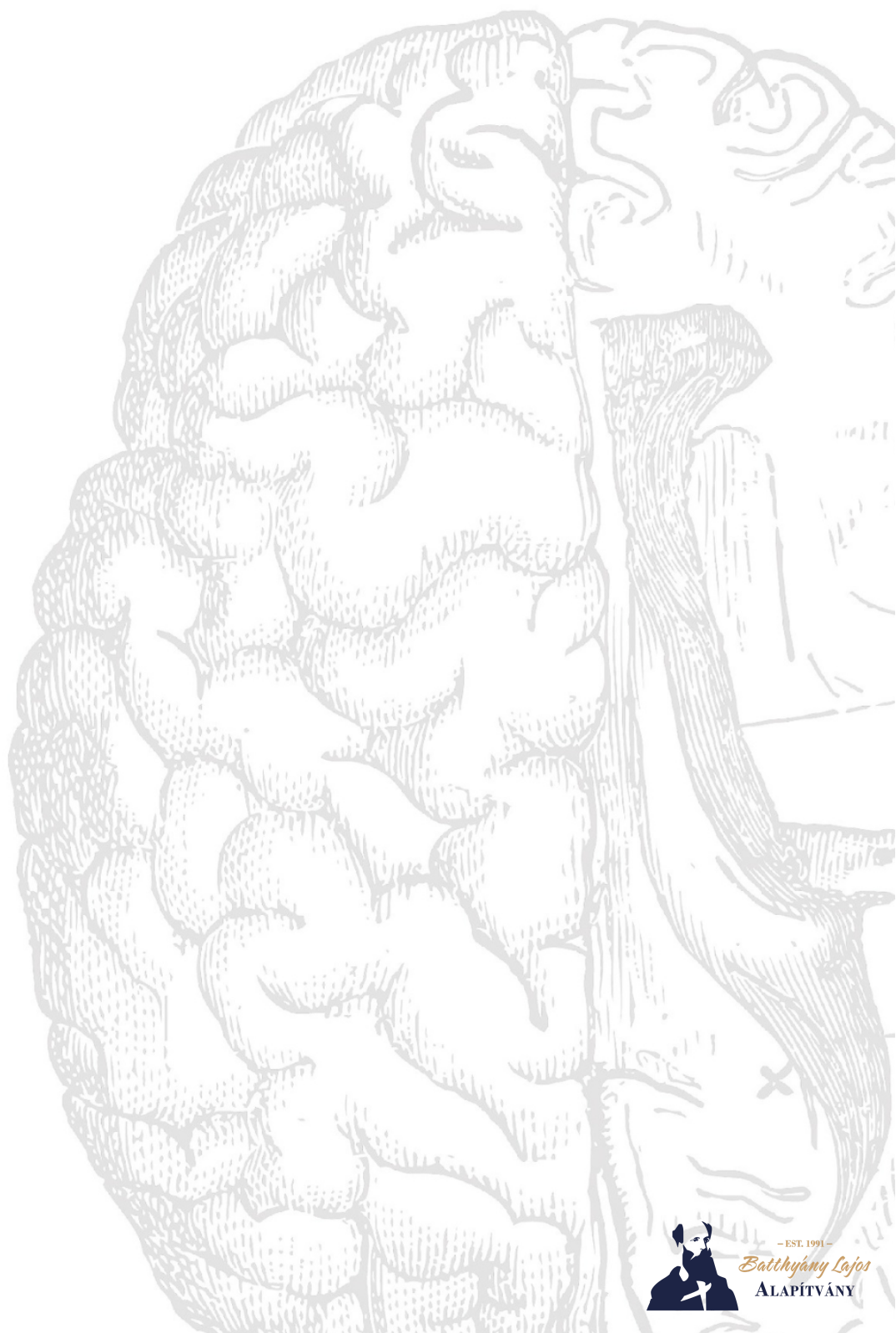
„A felépülési munka során meg kellett bocsátanom magamnak, és olyanoknak is, akik nekem ártottak, jóvátételeket kellett nyújtanom azoknak, akiket megbántottam - már ahol és akiknek lehetett egyáltalán -, ahhoz, hogy képes legyek olyan elégedetten élni, ahogyan most tudok. Tapasztalataim szerint ezek a lépések szükséges, de nem elegendő feltételei az igazi felépülésnek. Helyre kell hozni azt, ami egyáltalán helyrehozható, el kell fogadni azt, ami helyrehozhatatlan, ahhoz, hogy később relatíve büntudat nélkül lehessen élni. Ez nehéz, ám egyáltalán nem

lehetetlen feladat, és elengedhetetlen ahhoz, hogy később tartósan józan maradjon a függő.”

A szerző a Drogkutató Intézet stratégiai igazgatója

— EST. 1991 —
Batthyány Lajos
ALAPÍTVÁNY